

# Het belang van de eerste 1000 alle-daagse opvoeding

*Reflecties vanuit de Opvoedingslijn*

**ILSE DE BLOCK** is directeur van De Keerkring. Dit centrum ontwikkelt en organiseert verschillende vormen van opvoedingsondersteuning die tegemoetkomen aan de bestaande behoeften van verschillende doelgroepen ouders en hun kinderen in onze huidige samenleving. Ze beaamt in haar bijdrage het belang van ouders ondersteunen in de eerste 1000 dagen, maar niet alléén in die eerste 1000 dagen. Daarnaast moeten we in de ouderrelatie menselijkheid boven alle kennis stellen. Met andere woorden, kennis en wetenschap moeten de praktijk dienen en niet omgekeerd.

**A**ls directeur van de Opvoedingslijn, voor alle opvoedingsvragen over groot en klein, en van vzw De Keerkring, Centrum voor Opvoedingsondersteuning, trek ik bewust de kaart van de ouders. Je kan niet ‘goed doen’ voor kinderen als je de ouder(s) passeert. De Opvoedingslijn bestaat ondertussen 27 jaar, nog steeds vertrekkend vanuit de visie: ouders van vandaag ondersteunen heeft een positief effect op de ouders van morgen. Het belang van het kind staat daarbij voorop. Dat is het vertrekpunt voor elke ouder die een vraag stelt, ook al lijkt het op het eerste gezicht soms anders met ouders die met hun handen in het haar zitten over de ‘onhandelbare’ kinderen.

Dat kinderen steeds meer een centrale positie krijgen toebedeeld, merk je ook in de samenleving. Wetenschappelijke onderzoeken geven alvast meer inzicht in de ontwikkeling van kinderen. Genegenheid, steun, begrenzing en (toekomst)perspectief: we ‘weten’ steeds beter wat kinderen nodig hebben om op te groeien tot volwassenen die ‘hun plan trekken’ en ‘het goed doen’ in de samenleving. Maar hoe verhoudt dit (wetenschappelijk) ‘weten’ zich tot de

praktijk? Hoeveel gewicht hangen we vandaag aan die kennis? En hoe verpletterend, in plaats van ondersteunend, kan deze kennis soms zijn?

Maar ook: wie zijn degenen die het beste weten wat kinderen nodig hebben? De professionals? De wetenschap(pers)? De ouders zelf? Intuïtief zou je naar de ouders kijken, maar niet elke ouder heeft toegang tot de 'juiste' informatie of verkeert in de 'juiste' gemoedstoestand om met kinderen om te gaan (wat 'juist' hier ook mag betekenen). Omwille van het 'niet weten' of het 'niet (meer aan)kunnen', maar ook vaak omwille van het 'moeten overleven'.

**Ik ben zwanger van mijn derde kindje, de vader is weg. Ik weet niet of ik straks nog een dak boven mijn hoofd heb. En de oudste twee halen het bloed van onder mijn nagels.**

Hoe ga je als ouder om met de laatste wetenschappelijke kennis?

**Ik ben op, maar de vroedvrouw heeft me verteld dat het heel slecht is voor de ontwikkeling van de hersenen wanneer ik mijn kindje laat huilen.**

## Op zoek naar nuance

Net omwille van die toestroom aan wetenschappelijke kennis, en aan professionals die zich vaak met de beste bedoelingen beroepen op de laatste wetenschappelijke inzichten, horen we vaak dat ouders bang zijn om het fout te doen.

**Wanneer ik 's avonds thuiskom en mijn peuter wil weer eens niet eten, word ik wel eens boos en roep dan. Het niet eten maakt me radeloos. Gaat hij er iets aan overhouden?**

Durf je als ouder de situatie nog te nuanceren en te relativieren? Ben je nog een goede ouder wanneer je die circulerende en toegankelijke kennis (over wat 'werkt', over wat niet langer hoort, over de oorzaken en effecten van jouw ouderlijke doen en laten) soms aan je laars lapt? Omdat het in de praktijk nu

eenmaal niet altijd loopt volgens plan? Omdat we nu eenmaal allemaal mensen zijn (en niks menselijks ons vreemd is)?

Nochtans brengt 'de' wetenschap(per) die nuance zelf aan. Zoals Binu Singh schrijft in haar boek *Van Hart tot Hart*: 'Wist je dat uit onderzoek is gebleken dat een 30%-50% match tussen de signalen van het kind en je respons erop voldoende blijkt?' (2022, p. 82). Alleen moet je het boek goed lezen om deze boodschap, ergens verstopt tussen de alinea's, mee te krijgen. Om tegen jezelf te zeggen: 'Oh, maar een drie op tien haal ik best wel. En oef, de helft van de tijd niet precies kunnen interpreteren wat mijn kind op dat moment nodig heeft, is ook nog oké.'

De tijd lijkt voorbij dat moeders er alleen voorstaan. Ouders kondigen het nieuwe leven aan met: 'We zijn zwanger', 'We verwachten een kindje'. Ook vaders hebben dus, misschien wel meer dan vroeger, iets te zeggen. Ze worden alleszins uitgenodigd om na te denken over hun rol als vader en partner, en zich daarover uit te spreken.

**Onze dochter van anderhalf wil niet meer dat papa haar in bed legt.**

**Mijn vrouw is veel te soft voor onze babyzoon. Ze zou hem beter wat laten huilen.**

Twee mensen uit twee verschillende nesten vormen een nieuw gezin, een partnerschap waarbij gezocht moet worden naar evenwicht. Bij het ene paar gaat het al wat gemakkelijker dan bij het andere. En dan komt er 'plots' een kind bij. Naast partner van, word je ook moeder of vader van, een nieuwe rol. Een rol die hoe dan ook beïnvloed wordt door eigen ideeën over het ouderschap en eigen opvoedingservaringen. Een rol ook gevoed door de blik van de nabije omgeving, en de verwachtingen en wensen van de partner. En dus ook de opvoedingskennis die in de brede opvoedingsomgeving circuleert.

In de realiteit is het 'wij-gevoel' vaak verdwenen. Het is niet ongewoon dat veel ouders zich eenzaam voelen, zich zelfs wat verwijderd van elkaar voelen in die eerste jaren van het ouderschap. Wezenlijke verschillen tussen vaders en moeders, tussen de verschillende wijzen waarop partners in het leven

staan en hun ouderschap beleven is een aanvaardingsproces dat vaak veel langer duurt dan de eerste 1000 dagen.

## Ouders nooit loslaten

Ouders balanceren dagelijks tussen wat kinderen nodig hebben, wat ze zelf nodig hebben (als persoon, als partner, als collega, als vriend ...) en wat ze zelf kunnen bieden (aan hun gezinsleven, aan hun werkgever, aan hun hobbyclub ...). Ook houden ze niet zelden rekening met allerlei verwachtingen van en uit de nabije omgeving, en wat er leeft (of wordt gezegd over opvoeding) in de ruimere samenleving.

### **| Mijn zoontje van 19 maanden vertikt het om 's morgens te ontbijten.**

Hoe doe je dat in de snelheid waarin we vandaag leven? Op tijd vertrekken naar de kinderopvang, voor de schoolbel de oudste brengen, snel naar het werk, na een gezond ontbijt en liefst met kindjes die er prima verzorgd uitzien ... Terwijl de peuter, die volop ontdekt, tijd en ruimte nodig heeft. We worden overspoeld door verwachtingen die we ons zelf opleggen, verwachtingen die ons door anderen worden opgelegd, en veronderstelde verwachtingen – verwachtingen die niet eens bestaan, behalve dan in ons hoofd, en zodoende ons als opvoedingsgedrag (aan)sturen. We maken, om allerlei redenen, niet altijd de tijd om na te gaan of al die verwachtingen wel hout snijden.

Maar wat als je bewust of onbewust ervaart, aanvoelt of weet, dat je niet kan voldoen aan al die verwachtingen? Wat als je aanvoelt dat je eigen noden, je eigen beslommeringen, te groot zijn om je kind op dit moment te geven wat het minimaal nodig heeft?

**Een jonge mama komt al enkele maanden naar de groepswerking van De Keerkring. Ze komt binnen met haar zes maand oude baby in de kinderwagen en observeert telkens stilletjes het groepsgebeuren. De baby observeert al even stil. Geen gekraai, geen gehuil, geen protest. 'Wat een braaf kindje toch, heb je geen zin om het eens te knuffelen?', zegt de groepswerker. Mama begint te huilen en vertelt dat ze dat niet kan. Lichamelijk contact met haar baby is voor**

haar bijzonder moeilijk. Haar jeugd, waarbij mishandeling schering en inslag was, staat haar in de weg om echt contact te maken met haar kindje.

Moeder en kind missen duidelijk verbinding, waardoor een veilige hechting ernstig in het gedrang komt. In het belang van het kind is verdere hulpverlening/ondersteuning nodig, maar met respect voor de ouder(s). Hen proberen te begrijpen, erkenning proberen te geven voor hun ‘last’ waardoor er wellicht ruimte kan vrijkomen voor het perspectief van het kind. Concreet betekent dat in deze situatie: ‘Wat heeft jouw kind nodig, om zo te voorkomen dat hetzelfde gebeurt wat jou is overkomen?’ Er zijn uiteraard grenzen. Soms moet er ingegrepen worden, over de hoofden van ouders heen, om meer schade te voorkomen. Maar er is alleen kans op herstel als we de ouders niet loslaten.

## Fouten maken moet

Mijn tweejarige luistert langs geen kanten, wat ik ook doe.

In het gesprek wordt snel duidelijk dat deze ouder het kind alle kansen wil geven. Ze wil alles doen om het kind een goede toekomst te bieden. Mooi toch? Zeker, ware het niet dat de woorden ‘alle’ en ‘alles’ deze (en heel wat andere) ouder(s) in de weg staat(n) om in de eerste plaats mens te zijn. Een mens met eigenaardigheden, een mens die niet per se hoort samen te vallen met de noden van het kind. Een mens die fouten maakt. Eigenlijk zelfs fouten móet maken. Want een kind is immers een mens en leert het beste van andere mensen. Van hoe andere mensen met tegenslag, met teleurstellingen, met foutjes en fouten omgaan. Leren omgaan met grenzen van jezelf en van de ander, en leren uit wat minder goed gaat.

Onder bijna elke opvoedingsvraag die aan de Opvoedingslijn wordt gesteld, schuilt een gevoel van tekortschieten. Soms expliciet: ‘Wat doe ik fout? Ik krijg mijn baby maar niet getroost.’ Soms impliciet: ‘Wat is er aan de hand met onze zoon van vijftien maanden? Hij luistert niet. Ik heb hem nog maar net verboden om de kast open te trekken en hij doet het alweer.’ In het laatste voorbeeld schuilt niet zelden een onderliggende vraag, bijna hoop: ‘Als jullie me nu zeggen dat dit niet normaal is, dat er wat fout is met mijn zoon, dan is

het gelukkig niet mijn schuld.’ Want ouderlijk schuldgevoel verlamt. Het zorgt ervoor dat de ouder moeilijk kan kijken naar wat hij wel kan doen en mag voelen, en wie hij wel kan en mag zijn. Het zorgt ervoor dat het eigen kompas (wat denk ik en voel ik?) ondergesneeuwd geraakt, terwijl dat kompas net de basis is van ieder ouderschap.

Wat werkt dan ontschuldigend? Te horen krijgen dat wat jij als ouder denkt en voelt in de eerste plaats belangrijk is, naast alle kennis en goedbedoelde adviezen die rondom jouw gedachten en emoties zweven. Tijdens 70% van de oproepen moeten we vooral bevestigen: ‘Het is oké wat jij denkt en voelt, het is oké om jezelf als basis te gebruiken.’ We stellen veel vragen die de ouder kunnen helpen het eigen perspectief te verbreden. ‘Hoe kijkt de andere ouder ernaar? Welke boodschappen krijg je van je omgeving en wat helpt je vooruit? Welke kennis over de ontwikkeling van je peuter heb je nodig?’ We geven een kader mee: ‘Het is niet ongewoon dat je peuter grenzen opzoekt, die moet de wereld rondom ontdekken. Hoe vervelend ook, je zal de grens nog vaak moeten aangeven. Je kind heeft herhaling nodig om de wereld te leren begrijpen. “Blijf van die kast af” is voor jouw peuter een ontdekkingstocht: de kast kan open en weer dicht, papa reageert telkens ik iets zeg ... nog eens proberen ... dat mijn vingers wel eens tussen de deuren kunnen zitten, begrijp ik pas veel later ... of sneller ... Want pijnlijke vingers hebben onmiddellijk effect op mijn leervermogen.’ En dan nog zijn er verschillen. Niet elk kind leert op dezelfde manier.

## Met tijd en boterhammen

Te horen krijgen dat jij niet de enige bent die alles kan voorkomen of ervoor moet zorgen dat je kind goed ontwikkelt, werkt ook ontschuldigend.

**Help, mijn kind is vijftien maanden en kan nog niet lopen.**

Elk kind heeft een eigenheid en ontwikkelt op eigen tempo, ook dat is kennis die mag verspreid worden. Je kan stimuleren, maar niet afdwingen.

**Onze dochter wordt weer elke nacht wakker. Heb je tips om dit op te lossen? We hebben al van alles geprobeerd.**

De meeste vragen over de jongste kinderen gaan over slapen, eten en zindelijk worden: het zijn precies die thema's waarvan je niet anders kan dan aanvaarden dat elk kind hier een eigenheid in heeft, een eigen tempo loopt.

Je hebt als ouder niet alles in de hand, je kan niet alles bepalen. Je kan je kind wel in bed leggen, maar daarom slaapt het nog niet. Als ouder kan je wel voor de randvoorwaarden zorgen waardoor je kind rustig de nacht in kan gaan. Rekening houdend met wat je zelf nodig hebt, wat voor jou goed werkt, wat je zelf kan opbrengen, wat past in jullie gezin. De ene ouder vindt het prima om troostend even mee in bed te liggen, terwijl het voor de andere ouder te veel spanning geeft en een kordate, geruststellende boodschap beter werkt. Want ondanks alle kennis: echtheid, er écht zijn, geen rolletje spelen in de opvoedingsrelatie is bijzonder belangrijk.

Maar ook niet streven naar perfectie. Het is geduld hebben, tijd geven aan de ontwikkeling. Tijd geven aan het 'samen groeien' tussen jou en je kind. Aanvaarden dat ouder en kind elk hun eigenaardigheden hebben waar we rekening mee moeten houden en waar we niet omheen kunnen, net omdat we allemaal mensen zijn. Als we onze kinderen tot evenwichtige personen willen laten opgroeien, moeten we de eigenheid van elk kind blijven (h)erkennen. Daarom is het zo belangrijk dat je ook als ouder jezelf blijft. Aanvaarden dat het met het ene kind net iets gemakkelijker gaat dan met het andere, simpelweg omdat het met de ene mens net iets makkelijker omgaan is dan met de andere. Het is ook een mooie oefening ter voorbereiding op later, want hey, je kind komt straks nog mensen tegen die dezelfde uitdagingen geven. Leven betekent immers: samen-leven met anderen.

'Goed genoeg' ouderschap behoedt ons misschien van het (te) snel 'problematiseren' en kan ervoor zorgen dat we (opnieuw) vertrouwen hebben in onszelf, in het kind en de omgeving. Het is normaal dat je het als ouder af en toe niet meer weet. Dat je vastloopt. Dat je ervan uitgaat de zaken verkeerd te hebben aangepakt. Maar samen (= ouder-kind-omgeving) komen we er wel uit. 'Met tijd en boterhammen.' Deze gedachte geeft vaak rust en is al de helft van de oplossing.

## Gericht op preventie

De eerste 1000 dagen zijn belangrijk. Daar zijn we het allemaal wel over eens. Ze zijn belangrijk om het kind ‘kansrijk’ te laten opgroeien. Om beschadigingen zoveel mogelijk te beperken. Anderzijds roepen die eerste 1000 dagen, wat daarin moet of kan of zal gebeuren, best veel vragen op. Wanneer zijn we ‘op tijd’ om tijdig in te grijpen in opvoedings- en ontwikkelingsproblematieken? Vanaf wanneer horen we te interveniëren? En hoe doen we dat dan?

Neem nu bijvoorbeeld het idee om ouders van kinderen die opgroeien in (zichtbaar) kwetsbare situaties, expliciet te stimuleren om hun kinderen naar een kinderdagverblijf te brengen, vanuit de onderliggende gedachte dat zij dan betere (ontwikkelings)kansen krijgen. Zonder dit argument te ontkrachten, toch ook deze gedachte: hoe ondermijnend is dit idee voor het zelfbeeld en de kracht van de ouder? Wat doet zo’n discours met het zelfvertrouwen van jonge ouders die al in een kwetsbare situatie verkeren? Kinderen ‘uit’ een gezin halen is een oplossing. Mee zorg dragen voor de kinderen ‘in’ het gezin, de draaglast van ouders even verminderen, is evengoed een optie.

Elke kind moet de boodschap krijgen: ‘Je mag er zijn, om wie je bent.’ Dit klinkt misschien clichématig, maar het zijn geen overbodige woorden. Net wat vanzelfsprekend is, verdient het vaak om opnieuw uitgesproken te worden. Om evenwichtig te kunnen ontwikkelen moet een kind vertrouwen krijgen en gezien worden als een uniek persoon. Voor veel ouders vormt dit een moeilijke balans. Waar liggen de grenzen van het individu? Wat hebben zij nodig, en hoe verzoenen ze dat met wat hun kind wil en verlangt en behoefte aan heeft? Waar liggen de grenzen van de ouders, en wat wil of verwacht de samenleving daarbij? En wie bepaalt dan finaal waar en wanneer er moet ingegrepen worden?

## Afsluitende gedachte

Er is er een reden waarom er zoveel vragen deze bijdrage doorspekken. Wat met, in en na de eerste 1000 dagen? Zijn de dagen die erna komen minder belangrijk? Minder bepalend? Is alles verloren wanneer het grondig (of een beetje) is misgegaan in de eerste 1000 dagen? Bij de Opvoedingslijn merken



we dat ouders van kleuters, lagereschoolkinderen en pubers evenveel contact nemen. De leeftijd van de kinderen heeft maar weinig invloed op de opvoedingsvragen en -bekommernissen. Hoewel, we merken een toenemend aantal oproepen van vaders met een puber in huis. Dus dat is wel een (nieuw) dingetje: vaders en hun puberzoon of -dochter.

In die gesprekken is het belangrijk dat ouders horen dat er hoop is, ook al is er in het verleden wat misgelopen. We kijken samen naar wat er nu, in het heden, belangrijk is. 'Daar doen we het voor', zeggen onze medewerkers wanneer een ouder op het einde van een gesprek zegt: 'Dankjewel, ik kan weer verder, ik zie weer lichtpuntjes.'

We nemen in deze bijdrage allerlei vragen op omdat het leven bestaat uit een aaneenschakeling van vragen en keuzes en beslissingen en consequenties. Omdat we elkaar ook best voortdurend 'bij'-vragen over wat het ouderschap voor iemand betekent, hoe het opvoeden verloopt, en dus niet alleen 'hoe het met de kinderen gaat'. Misschien doen we er wel net goed aan te stoppen met het welzijn van het kind alleen vanuit (de noden en behoeften van) het kind in te vullen. Opvoeden is geen eenrichtingsverkeer (nog zo'n boutade het vermelden waard). Willen we het kind vooruithelpen, dan moeten we de ouder erkennen als primaire opvoeder, maar niet opsluiten als enige opvoedingsverantwoordelijke. Met een kind heeft een ouder het leven voortgezet, en met dit kind zal een ouder dit leven delen. Maar aan anderen kunnen ouders hun zorgen, hun ouderschap en omgaan met de kinderen, mee-delen.

## Afsluitende adviezen

Graag eindig ik dan ook met een aantal concrete adviezen. Ook dit zullen misschien voor een aantal lezers vanzelfsprekende woorden zijn. Maar door ze op te schrijven, herhalen we hun evidentie en winnen de woorden hopelijk aan kracht (net zoals een mantra die je luidop herhaalt je vaak kracht geeft):

- *Aan de ouder*: zet je schuldgevoel opzij. Het verlamt jou en je machteloosheid groeit. Ga niet mee in het 'maakbare' van vandaag. Kinderen kun je niet gelukkig maken. Je kunt hen alleen omringen met gelukkige omstandigheden, en hopen dat het goed komt. Niet alles ligt in jouw handen. Niet

alles is jouw verantwoordelijkheid. Besef dat je veel kan betekenen voor je kind, maar je kan niet alles bepalen. Durf te vertrouwen op je eigen buikgevoel en zoek medestanders. Je hoeft het niet alleen te doen. Ook al lijkt vandaag soms het tegendeel.

- *Aan de media:* breng kennis genuanceerd. Met respect voor het menselijke. Voor het gegeven dat we het leven niet kunnen vastzetten in een aantal universele principes die ‘voor eens en altijd’ gelden. Dekken de grote titels boven de artikels altijd goed de lading? Wordt er niet snel overdreven? Wat is precies de boodschap van jouw opvoedingsitem aan ouders? En voel je je zelf altijd (deontologisch) prettig bij deze boodschap?
- *Aan de wetenschapper:* vertaal jouw onderzoek naar de bredere samenleving, maar breng kennis genuanceerd. Ook als dat betekent dat jouw verhaal niet past in een populariserend artikel of een kort radio-interview. Dan moet het medium, en niet jij, zich maar aanpassen.
- *Aan ondersteuners en hulpverleners:* we moeten erop letten niet de betere ‘ouder’ te zijn. Ook al denken we soms te weten hoe het moet, hoe het beter kan, we kunnen ons maar beter een socratische houding aanmeten. We beseffen maar beter dat we eigenlijk niet zoveel weten. We beschikken over heel wat kennis, theoretische bagage, praktische methodes, pragmatische tips en tricks. En net omdat we professionals zijn, kunnen we ons als amateurs gedragen. Mensen die veel weten, zijn zich vaak het scherpst bewust van alles wat ze nog te leren hebben.
- *Aan de nabije en minder nabije omgeving van gezinnen:* wees mild voor elkaar. Een ouder met een brullende peuter in de supermarkt of een huilende baby op de trein? Geef even met een knikje of een woord aan dat je begrip hebt. Nog te vaak negeren we mensen in hun ouderschap. ‘Hey, het is allemaal niet zo gemakkelijk.’ Wees ook kritisch voor je eigen inschatting en oordeel over de situatie. Verplicht jezelf om contact te maken. Een luisterend oor kan vaak meer betekenen dan alle goedbedoelde adviezen.

## Over de auteur

Ilse De Block is directeur van Vzw De Keerkring, Centrum voor Opvoedingsondersteuning in het Waasland, en van de Opvoedingslijn. Een organisatie waar medewerkers fysiek in de Huizen van het Kind of via mail, chat en telefoon

een luisterend oor bieden aan en meedenken met ouders en andere opvoedingsverantwoordelijken.

E-mail: [ilsedeblock@keerkring.be](mailto:ilsedeblock@keerkring.be)

## Literatuur

**Singh, B.** (2022). *Van hart tot hart*. Pelckmans.